

SamenGevat

Portefeuillehouder Sociale Agenda Adri de Roon:

“Speerpunten Sociale Agenda kunnen we alleen realiseren door hechte regionale samenwerking”

Het tegengaan van schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten. Het verbeteren van de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt en een actief preventief jeugdbeleid. Dat zijn de speerpunten van de Sociale Agenda van de Holland Rijnland-gemeenten. Deze speerpunten zijn alleen te bereiken door een hechte samenwerking waarbij alle gemeenten profijt hebben. Dat zegt Adri de Roon, portefeuillehouder Sociale Agenda van het samenwerkingsorgaan.

De samenwerkende Holland Rijnland-gemeenten streven ernaar dat zoveel mogelijk jongeren een diploma halen en een goede plaats vinden op de arbeidsmarkt. Dat is in het directe belang van de regio-economie. Daarom steken de Holland Rijnland-gemeenten veel energie in het tegengaan van schoolverzuim en het terugdringen van voortijdig schoolverlaten. Het Regionaal Bureau Leerplicht speelt hierbij een belangrijke rol. Ook het verbeteren van de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt is in het belang van de regionale economie, vooral

Adri de Roon: “Door regionale aanpak kunnen we efficiënter en doelgerichter werken.”

bij speerpuntsectoren als zorg, techniek, biosciences en de greenport. In 2008 hebben de twaalf gemeenten hiervoor een regionaal arbeidsmarktbeleid opgesteld. De Ketenaanpak Jeugd is het kernproject van het preventieve jeugdbe-

leid. Met de methode Eén gezin, één plan, de verwijzindex, het uitwerken van Centra voor Jeugd en Gezin en de verbetering van tijdige zorg aan kinderen willen de Holland Rijnland-gemeenten de zorg voor gezinnen en jongeren ingrijpend verbeteren. ▶

Inhoudsopgave

Sociale Agenda.....	1-9
Woonvisie Holland Rijnland	10
Bijeenkomst bouwregie.....	11
Regionale Bedrijventerreinen- strategie.....	12
Milieutaken – aanpassing Gemeenschappelijke Regeling	14
Handboek best practice regio	15
Kennismaking Rijnstreek met Holland Rijnland-gemeenten	16

Sociale Agenda Holland Rijnland-gemeenten

De Holland Rijnland-gemeenten voeren een actieve Sociale Agenda, die zich concentreert op het tegengaan van schoolverzuim, het terugdringen van voortijdig schoolverlaten en de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt en op het jeugdbeleid. In dit nummer van SamenGevat komen enkele onderwerpen van de Sociale Agenda van Holland Rijnland nader

aan de orde. Bij het uitvoeren van sociale projecten in de regio werken de Holland Rijnland-gemeenten nauw samen met de provincie Zuid-Holland. In het kader van de Regionale Agenda Samenleving (RAS) verstrekt de provincie een financiële bijdrage aan diverse projecten, vooral op het gebied van jeugdzorg. Eind 2008 is de RAS voor de periode 2006-2008 afgesloten. ▶

Handboek best practice regio van Werkgroep 'Boeien en Binden'
 Zie pagina 15.

Vervolg interview
Adri de Roon.

“Goede intergemeentelijke samenwerking is van groot belang om de doelstellingen van de Sociale Agenda te realiseren,” aldus De Roon. “Het gaat bijna altijd over onderwerpen waarvan de problemen of de oplossingen gemeentegrensoverschrijdend zijn. Bovendien is het weinig zinvol dat elke gemeente apart het wiel moet uitvinden. De ketenaanpak in de jeugdzorg is hiervan een goed voorbeeld. Het is verstandiger dat gemeenten samenwerken aan de invoering van een verwijzindex

► Voor de periode 2009-2012 is een nieuwe RAS overeengekomen, waarin de nadruk ligt op preventief jeugdbeleid, cultuurparticipatie en ondersteuning van de sociale infrastructuur. Provinciaal Gedeputeerde Tonny van de Vondervoort zet de achtergronden van deze RAS uiteen en geeft aan waar voor haar de zwaartepunten liggen.

Sinds 2007 maakt het Regionaal Bureau Leerplicht (RBL) deel uit van Holland Rijnland. Begin 2009 heeft Holland Rijnland een beleidsplan gepresenteerd voor de periode tot 2012, met daarin vier speerpunten: Een verbetering van het melden van verzuim door scholen, het laten werken van leerplichtambtenaren op de scholen zelf – vooral op mbo's –, een snellere afhandeling van verzuim en een intensievere aanpak van voortijdige schoolverlaters die nog leerplichtig of kwalificatieplichtig zijn. In vervolg hierop twee artikelen over activiteiten die nauw aansluiten bij het RBL en speerpunten van de Sociale Agenda van Holland Rijnland: het Jongerenloket en de zorg- en advies-teams op de scholen in de regio.

Het thema over de Sociale Agenda wordt afgerond met een interview met Michel du Chatinier, wethouder Zorg in Alphen aan den Rijn, die in het kader van de Ketenaanpak Jeugd nauw is betrokken bij de oprichting van de Centra voor Jeugd en Gezin in de regio. Op 27 oktober worden de afspraken van het project Ketenaanpak vastgelegd in een nieuw convenant.

Wonen en bedrijven

Op 28 oktober stelt het Algemeen Bestuur de Regionale Woonvisie Holland Rijnland 2009-2019 en de Regionale Bedrijventerreinenstrategie Holland Rijnland vast. In twee interviews lichten portefeuillehouders Jos Wienen (Wonen) en Sander Schelberg (Economische Zaken) de achtergronden toe.

In een interview gaat Gerrit van der Meer, voorzitter van de Milieudienst West-Holland (MDWH), in op de achtergronden van de overheveling van de milieutaken van Holland Rijnland naar de milieudienst.

Tot slot een artikel over het Handboek best practice regio van de werkgroep 'Boeien en Binden' en een kort verslag van het bezoek dat bestuurders van de Rijnstreekgemeenten brachten aan Noordwijkerhout. ■

of samen een visie ontwikkelen op de Centra voor Jeugd en Gezin, dan dit per gemeente aan te pakken. Dat geldt ook voor veel onderwerpen uit de provinciale Regionale Agenda Samenleving (RAS). De provincie stimuleert dat natuurlijk ook, want daar heeft men liever te maken met één samenwerkingsorgaan dan met twaalf afzonderlijke gemeenten.”

Platform

Ook de platformfunctie van Holland Rijnland is een reden waarom samenwerking bij sociale onderwerpen effectief is, aldus De Roon. “Deze functie wordt steeds vaker gebruikt. Regelmatig bereiken ons verzoeken om onderwerpen, die alle gemeenten aangaan, op de Sociale Agenda te zetten. Holland Rijnland is hierbij slechts het platform en procescoördinerend. In principe moet de gemeente die een onderwerp ter sprake brengt, ook zelf het voorwerk doen. Deze aanpak kan heel goed uitwerken, zoals is gebleken bij de uitbreiding van het ZMOK-onderwijs voor autistische kinderen aan de Leo Kannerschool. Met de inzet van de regio en enkele gemeenten is het toen gelukt in zeer korte tijd een uitbreiding van het aantal leerlingplaatsen te realiseren. Dit voorbeeld is uitzonderlijk, maar wel één om trots op te zijn. Ik moet hier wel aan toevoegen dat de platformfunctie ook keerzijdes heeft. Voor de buitenwereld lijkt het dat de regio steeds meer taken op zich neemt – terwijl dat natuurlijk niet zo is – en het kost het kleine apparaat van Holland Rijnland altijd extra werk. Maar het resultaat van de inspanningen mag er vaak wezen.” De Roon noemt het een pluspunt, dat in de Sociale Agenda in grote harmonie en eensgezindheid wordt gesproken en besloten. “Dat straalt op ons allen af,” aldus de portefeuillehouder. “We weten altijd tot een besluit te komen zonder dat men zich tekort voelt gedaan. Ik vind ook dat de grote centrumgemeente Leiden hierbij een goede rol speelt. Leiden is voor veel regelingen een centrumgemeente en zou natuurlijk veel naar zichzelf toe kunnen trekken. Maar ik constateer dat de bestuurlijke intentie heel nadrukkelijk is om zaken met de regiogemeenten te delen.”

Rijnstreek

Bij veel onderwerpen uit de Sociale Agenda van de regio en de provinciale RAS werkt Holland Rijnland nauw samen met de gemeenten uit de Rijnstreek. “Dit is historisch ontstaan,” aldus De Roon. “Veel partnerorganisaties, zoals de GGD en organisaties voor jeugdzorg, opereren op het niveau van Zuid-Holland-Noord, of nog breder. Wethouders Zorg kennen elkaar en waren al gewend onderwerpen gezamenlijk op deze niveaus te bespreken. Dit, en de uitvoering van de provinciale RAS, hebben ertoe geleid dat we vier jaar geleden hebben besloten voor gemeenschappelijke onderwerpen samen portefeuillehoudersoverleggen te organiseren. Dat werkt uitstekend. Als je elkaar goed kent, is een probleem al voor de helft opgelost. Samenwerking met de Rijnstreek leidt tot meer resultaat en heeft daarom een duidelijke meerwaarde. Ik kan me voorstellen dat onze samenwerking met de Rijnstreek een voorbeeld is voor andere beleidsterreinen. Elkaar kennen en samen onderwerpen bespreken is een uitstekend middel om tot oplossingen te komen.”

RAS

Via de Regionale Agenda Samenleving 2006-2008 subsidieerde de provincie Zuid-Holland activiteiten op het gebied van jeugd, participatie, zorg en welzijn en cultuur. De RAS 2009-2012 richt zich op een beperkter aantal onderwerpen: jeugd en cultuur. “De RAS is voor ons goed werkbaar en effectief voor het stimuleren van gezamenlijke projecten. Onze keuze is om de RAS-gelden te besteden aan zaken die ons allen ten goede komen. In de praktijk is dat zeer bevorderlijk voor de samenwerking tussen de gemeenten. De provincie streeft er nu naar om met beperktere, meer gerichte doelstellingen, zoals op het vlak van preventief jeugdbeleid, meer effect te bereiken. Dat ziet er tot nu toe goed uit en daar ben ik zeer positief over. Per saldo kunnen wij ook met de nieuwe RAS goed uit de voeten. Ik zal dat standpunt namens Holland Rijnland op 4 november ook overbrengen aan de Statencommissie Samenleving van de provincie.” ■

Gedeputeerde Tonny van der Vondervoort

“Nieuwe RAS legt bijzondere accenten bij preventief jeugdbeleid en cultuurparticipatie”

Voor veel onderwerpen uit de Sociale Agenda werken de Holland Rijnland-gemeenten nauw samen met de provincie Zuid-Holland. In het kader van de provinciale Regionale Agenda Samenleving (RAS) ondersteunt de provincie projecten en activiteiten in de regio.

Na het afronden van de RAS 2006-2008 hebben bestuurders van de Holland Rijnland-gemeenten, de regio en de provincie Zuid-Holland begin april 2009 hun handtekening gezet onder de bestuursovereenkomst voor de RAS 2009-2012. Een overzicht van enkele projecten uit de periode 2006-2008 staat op de volgende pagina. Hieronder enkele vragen aan gedeputeerde Tonny van der Vondervoort over de RAS 2009-2012.

Wat wilt u met de RAS 2009-2012 bereiken?

“Met de RAS bevorderen de provincie en de samenwerkende gemeenten de deelname van Zuid-Hollandse burgers op de terreinen van preventief jeugdbeleid, cultuurparticipatie en ondersteuning van de sociale infrastructuur. Behalve met Holland Rijnland maakt de provincie hierover afspraken met acht andere Zuid-Hollandse regio's: Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, Drechtsteden, Goeree-Overflakkee, Hoeksche Waard, stadsregio Rotterdam, stadsgewest Haaglanden, het Rijnstreekberaad en het Intergemeentelijk Samenwerkingsorgaan Midden-Holland.

Ik wil graag enkele voorbeelden van doelen en prestaties uit de bestuursovereenkomsten RAS geven. Bij *preventief jeugdbeleid* is een belangrijk doel de instroom van jongeren in de jeugdzorg te verminderen en de uitstroom van jongeren uit de jeugdzorg te bevorderen. De uitvoering van deze prestatie biedt ruimte voor maatwerk per regio en gemeente: van opvoedingsondersteuning, schoolmaatschappelijk werk tot en met nazorg van jongeren die uit de jeugdzorg komen.

Wat betreft *cultuurparticipatie* is het doel alle inwoners van gemeenten met minder dan 90.000 inwoners in staat te stellen actief met kunst en cultuur in aanraking te komen door cultuureducatie, amateurkunst en volkscultuur.

Binnen *ondersteuning sociale infrastructuur* is het doel om gemeenten te ondersteunen bij het bevorderen van sociale samenhang en leefbaarheid in dorpen, wijken en buurten,

De brief van de provincie over de uitgangspunten voor de RAS in de periode 2009-2012 is te vinden op de website van Holland Rijnland, knop Sociale Agenda.

Besteding van het RAS-geld in de periode 2009-2012. Bedragen in euro.

Thema	2009	2010	2011	2012
Preventieve Jeugdzorg	1.152.983,00	1.152.983,00	1.152.983,00	966.983,00
Cultuurparticipatie Prioritaire projecten	322.051,00	251.300,00	329.797,00	359.797,00
Extra subsidie Cultuurnetwerker	n.v.t.	22.000,00	22.000,00	22.000,00
Reserveprojecten Cultuurparticipatie	n.v.t.	47.150,00	n.v.t.	n.v.t.
Coördinatiekosten	75.000,00	75.000,00	75.000,00	75.000,00
Totaal	1.550.034,00	1.548.433,00	1.557.780,00	1.401.780,00

preventie voor jeugdigen met problemen bij het opgroeien en voor ouders met opvoedproblemen en mantelzorg en vrijwilligersbeleid.”

Waar wilt u bijzondere accenten leggen, c.q. welke onderwerpen vindt u extra belangrijk?

“Ik wil graag bijzondere accenten leggen bij preventief jeugdbeleid en cultuurparticipatie. Daarom heb ik bij preventief jeugdbeleid gekozen voor minimaal 5765 uur vroegtijdige hulp en nazorg aan jeugdigen tot 23 jaar en gezinnen. Holland Rijnland gaat dat besteden aan jeugdmaatschappelijk werk, de conferentie Eigen kracht, ReSet, Basiszorgcoördinatie Kwetsbare kinderen, Home Start, Inzet kortdurende hulp en ondersteuning van het project Ketenaanpak. Verder hecht ik grote waarde aan de ondersteuning van de opzet van Centra voor Jeugd en Gezin en het zorgen voor goede aansluiting met Bureau Jeugdzorg.

Bij cultuurparticipatie kies ik voor het opstellen en uitvoeren van het Regionale Meerjarenprogramma Cultuurparticipatie met activiteiten in de programmalijnen amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur.”

Hoeveel geld wil de provincie hiervoor de komende jaren uittrekken?

“Voor Holland Rijnland wil de provincie jaarlijks 1,5 miljoen euro beschikbaar stellen.”

Wat hebben de Holland Rijnland-gemeenten bereikt met de projecten van de Regionale Agenda Samenleving 2006-2008?

Basiszorg voor kwetsbare kinderen, deskundigheidsbevordering van peuterspeelzaalleidsters, de jongerenwebsite Overnuit.nl en Museum en School. Het zijn slechts enkele van de projecten die in de periode 2006-2008 zijn gefinancierd uit de RAS. Bij de RAS werken de provincie Zuid-Holland en de Holland Rijnland-gemeenten nauw samen.

De bestuursovereenkomst voor de RAS 2006-2008 is ondertekend op 2 maart 2006. De overeenkomst had betrekking op vier thema's, die nauw aansluiten bij de Sociale Agenda van Holland Rijnland: jeugd, participatie, zorg en welzijn en cultuur. In overleg met de provincie kon de regio het RAS-geld vrij besteden, op voorwaarde dat de afgesproken projecten binnen de subsidieperiode werden afgerond. De RAS 2006-2008 was een belangrijke aanjager voor de samenwerking op het terrein van de Sociale Agenda met een grote spin-off. Hieronder een selectie van enkele uitgevoerde projecten.

Basiszorgcoördinatie kwetsbare kinderen (bkk). Via bkk proberen medewerkers de basiszorg te garanderen aan kinderen van ouders met psychische, psychiatrische of verslavingsproblemen. De RAS is een van de geldbronnen voor de bkk. Gemiddeld ontvingen tussen de 110 en 130 gezinnen zorg. Bkk is een taak die wordt uitgevoerd door de GGD.

Regionale Jongerenwebsite Overnuit.nl. Halverwege 2006 zijn de jongereninformatiewebsites van de Leidse regio en de Duin- en Bollenstreek samengevoegd tot *www.overnuit.nl*. De site trekt gemiddeld 150-200 bezoekers per dag. In 2008 is de website technisch verbeterd en is er een evaluatieonderzoek uitgevoerd, dat positief uitviel. Overnuit is een belangrijke kandidaat om te worden omgebouwd tot virtueel Centrum voor Jeugd en Gezin in Zuid-Holland-Noord. Daarover valt in 2009 een beslissing.

Bevorderen deskundigheid signalering. Leidsters van peuterspeelzalen en kinderdagverblijven hebben enkele trainingen gekregen voor het signaleren van problemen bij kinderen, zoals 'Kinderen die opvallen', 'Gesprekken met ouders' en 'Preventie kindermishandeling'. Verder zijn er enkele workshops en informatiebijeenkomsten gehouden. Van 2006 tot en met 2008 hebben in totaal 194 peuterspeelzaalleidsters deelgenomen aan een training en circa 218 aan een informatie-/workshopbijeenkomst.

Ondersteuning zat-regiegroep. In 2006 hebben scholen en zorginstellingen de zat-regiegroep Leidse regio en Duin- en Bollenstreek ingesteld (zat is zorg- en adviesteams). De regiegroep bespreekt op regionaal niveau het beleid voor de zat's in het voortgezet onderwijs, het primair onderwijs en voor de 0- tot 4-jarigen. In 2008 heeft het mbo zich bij de regiegroep aangesloten. De zat-regiegroep heeft van 2006

tot en met 2008 ondersteuning ontvangen in de vorm van een secretarisfunctie, informatiebrochures, handboeken en protocollen, evaluaties en jaarverslagen.

Bevorderen sociale competentievergroting in (speciaal) basisonderwijs. In 2008 heeft het Leo Kanner College, een regionale specialistische school voor zeer moeilijk lerende kinderen, een stageproject uitgevoerd. Tijdens de stage en begeleiding werden 22 leerlingen van de school beter voorbereid op hun vervolgopleiding. De Leo Kannerschool wil na de goede ervaringen met dit project, de stagebegeleiding structureel gaan uitvoeren.

Integratie Mentorprogramma. In 2006 heeft het ROC Leiden het in 2004 en 2005 ontwikkelde mentorprogramma voor nieuwe inburgeraars ingevoerd in de gehele afdeling Nederlands als Tweede Taal (NT2). Met dit programma worden onder de deelnemers aan NT2-cursussen mentoren geworven en getraind, zodat zij de nieuwe cursisten kunnen ondersteunen bij de integratie op school en in de maatschappij.

Monitor wonen, zorg en welzijn. In 2006 en 2007 heeft een extern adviesbureau de monitor wonen, zorg en welzijn onderhouden. Met deze monitor proberen gemeenten in Zuid-Holland-Noord de toekomstige vraag op het gebied van wonen, zorg en welzijn te peilen, zodat ze daar hun beleid op kunnen afstemmen. In 2008 is de monitor gevuld met gegevens van de corporaties en het zorgkantoor.

Actieprogramma Cultuurbereik (APC). Sinds 2006 werken de gemeenten samen bij het Actieprogramma Cultuurbereik. In 2006 zijn als eerste de projecten Museum en School en Zomerkunst (Duin- en Bollenstreek) uitgevoerd. In 2006 is een onderzoek uitgevoerd naar de culturele infrastructuur en naar de mogelijke taken voor een cultureel aanjager daarin. Dit onderzoek is in 2007 afgerond. In oktober 2008 hebben de bestuurders op basis van het onderzoeksrapport besloten een cultureel aanjager aan te stellen.

Andere projecten:

- Het cultuureducatieproject DropArt in jeugd detentiecentrum Teylingereind.
- De ontwikkeling van een gezamenlijke beeldengids, fietsroute en website.
- Een jeugdtheaterproductie voor basisscholen met theater- en muziekgezelschappen uit diverse gemeenten.
- De Week van de keramiek.

Meer informatie

Meer informatie over de RAS 2006-2008 is te vinden in de 'Inhoudelijke en financiële verantwoording RAS 2006-2008 Holland Rijnland', op de website van Holland Rijnland, knop Sociale Agenda. Hier staat ook informatie over de nieuwe RAS 2009-2012. ■

Holland Rijnland bindt strijd aan met schoolverzuim

Een betere verzuimmelding door scholen, een snellere afhandeling van verzuim, meer op de school zelf werken (vooral op mbo's) en een intensievere aanpak van voortijdige schoolverlaters die nog leerplichtig of kwalificatieplichtig zijn. Dat zijn de speerpunten van het Beleidsplan Leerplicht 2009-2012 van de Holland Rijnland-gemeenten, dat eind oktober wordt behandeld in het Algemeen Bestuur van de regio.

Met de maatregelen in het beleidsplan willen de Holland Rijnland-gemeenten ervoor zorgen dat het verzuim op scholen in de regio, vooral ook op de mbo's, de komende jaren verder wordt teruggedrongen. De regio omschrijft het waarborgen van recht op onderwijs, met als resultaat dat leerlingen goed zijn toegerust op de arbeidsmarkt, als zijn belangrijkste doel.

■ Holland Rijnland streeft ernaar dat binnen vier jaar alle scholen in de regio elke vorm van verzuim direct melden aan het Bureau Leerplicht. Op dit moment is dat nog niet het geval. Scholen melden verzuim vaak in een laat stadium. Hierdoor is

Het Regionaal Bureau Leerplicht (RBL) is sinds 1 januari 2007 onderdeel van Holland Rijnland. Het RBL levert een belangrijke bijdrage aan de doelstellingen van de Holland Rijnland-gemeenten op het gebied van tegengaan van schoolverzuim, het terugdringen van voortijdig schoolverlaten en het verbeteren van de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt. Hiermee is het RBL indirect van groot belang voor de regio-economie. Een bloeiende regio-economie is immers alleen mogelijk met goed opgeleide inwoners. In het RBL komen de handhaving van de leerplicht, de leerlingenadministratie, het Regionaal Meld- en Coördinatiepunt voortijdig schoolverlaten en het het Jongerenloket nu op één locatie samen. Dat bevordert een effectieve aanpak van de problemen en draagt ook bij aan het arbeidsmarktbeleid van de Holland Rijnland-gemeenten.

Sinds 1 januari 2009 voert Holland Rijnland de leerplichttaken en leerlingenadministratie uit voor Kaag en Braassem. Sinds 1 augustus ook voor Noordwijkerhout. Op 28 oktober buigt het Algemeen Bestuur van Holland Rijnland zich over een wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling Holland Rijnland, waarmee deze overheveling van taken officieel wordt bekrachtigd.

Meer informatie over het RBL op www.rhb-hr.nl. Hier is ook het beleidsplan te vinden. Diverse andere rapporten, persberichten en stukken over leerplicht in de regio zijn te vinden op www.hollandrijnland.net > Sociale Agenda > RBL > downloads.

vroegtijdig ingrijpen om erger te voorkomen – een belangrijk uitgangspunt van het regiobeleid – niet mogelijk. Holland Rijnland wil scholen actief helpen bij het verzuimbeleid, de registratie van verzuim en het opzetten van een zorgstructuur, zoals zorg- en adviesteams (zat). Tegen scholen die niet meewerken aan een goede verzuimregistratie wordt strenger opgetreden.

- Holland Rijnland wil leerplichtambtenaren meer op de scholen zelf laten werken. Hiermee komt de regio vooral tegemoet aan de wens van het mbo. Dit schooltype heeft te maken met een grote uitval van leerlingen.
- Holland Rijnland wil de doorlooptijden van verzuimzaken korter maken. Hiervoor wil de regio het werkproces van het RBL verder optimaliseren en in overleg met het Openbaar Ministerie (OM) streven naar snellere afhandeling van processen verbaal. Op dit moment duurt het soms wel vijf maanden voordat het OM een zaak voor de rechter brengt, wat het effect van een mogelijke

straf ondergraaft. Voor het eigen werkproces heeft het RBL al een ISO9001-certificaat. Dit certificaat is onlangs weer verlengd.

- Holland Rijnland wil in samenwerking met het Jongerenloket en de zogeheten RMC-begeleiders de aanpak van leerplichtige jongeren of jongeren die hun startkwalificatie nog niet hebben behaald, verder intensiveren. Deze actie is vooral gericht op het mbo. Er wordt over gedacht een leerplichtambtenaar 18+ te introduceren, om voor de mbo's alle leerlingen (ook boven de 18) in beginsel dezelfde behandeling te kunnen geven, hoewel een proces verbaal dan niet mogelijk is.

RMC = Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten.

Kwalificatieplicht = De kwalificatieplicht verplicht alle jongeren in de leeftijd tot 18 jaar die na de volledige leerplicht nog geen startkwalificatie hebben, een volledig programma van onderwijs te volgen tot zij wel een startkwalificatie hebben. Een startkwalificatie is een diploma havo of vwo of een mbo-diploma op ten minste niveau 2.

Foto: ROC Leiden

Mariska van der Zande – trajectbegeleider Jongerenloket Lisse

Jongerenloket zet jeugd op het goede spoor

Het Jongerenloket is een manier om vroegtijdig schoolverlaten te voorkomen en de jeugdwerkloosheid te bestrijden. Het begon als een overleg tussen betrokken partijen om jongeren een sluitende aanpak te bieden, maar heeft inmiddels twee volwaardige fysieke afdelingen bij de UWV's in Leiden en Lisse, die jongeren tussen de 16 en 23 jaar helpen om een startkwalificatie te behalen. Het aantal jongeren dat aanklopt overtreft de verwachtingen. Mede hierom hebben de deelnemende partijen besloten het Jongerenloket de komende twee jaar te continueren.

Sinds januari 2009 heeft het Jongerenloket een fysieke vestiging in Lisse. Mariska van der Zande is hier trajectbegeleider.

**RMC = Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten.*

Het Jongerenloket wordt gevormd door de Holland Rijnland-gemeenten, het Regionaal Bureau Leerlicht Holland Rijnland, de Regionale Opleidingscentra en het Centrum voor Werk en Inkomen (CWI). Voor de jongeren die bij het loket aankloppen zijn er verschillende opties: terug naar de schoolbank in het kader van de Leerplichtwet, leer/werktrajecten voor leerplichtigen, werkend leren met behoud van uitkering voor niet-leerplichtigen, de arbeidsmarkt zelf en eventueel zorg van jeugdhulpverleningsinstanties.

Er blijft behoefte aan het Jongerenloket. Bij de start werd er vanuit gegaan dat jaarlijks 800 jongeren zich

zouden aanmelden. Gedurende het eerste halfjaar van 2009 waren dat er echter al 464. Hoewel veel aanmeldingen afkomstig zijn van het RMC*, het UWV, gemeenten en scholen, kwam gedurende het eerste halfjaar van 2009 50 procent van de aanmeldingen van de jongeren zelf. Volgens trajectbegeleider Mariska van der Zande, werkzaam in Lisse, zijn het vooral jongeren tussen de 21 en 23 jaar die ontdekken dat ze meer willen en daar nog een opleiding voor nodig hebben.

Begeleiding

Van der Zande legt uit dat de begeleiding begint met een intakegesprek. "We vragen altijd eerst wat de jongere zelf graag wil en wat hij of zij daar dan eventueel zelf aan kan doen. Na twee weken is er dan een afspraak, waarbij we kijken wat ze zelf voor initiatieven hebben getoond en hoe wij hen daar verder bij kunnen helpen. We doen ook beroepentests. Soms is dat een echte eye-opener voor de jongere." De redenen waarom jongeren niet meer naar school gaan zijn divers, aldus Van der Zande. "De situatie thuis kan een rol

spelen, maar voor veel jongeren die bij het Jongerenloket terechtkomen geldt dat ze het gewoon niet kunnen opbrengen om vijf dagen achter elkaar in de schoolbanken te zitten. Voor deze jongeren is het een goede oplossing om ze op een leer/werktraject te zetten, waarbij ze een dag per week naar school gaan, en de overige vier dagen bij een bedrijf aan de slag kunnen. Het is vaak goed om jongeren een dagje bij een bedrijf of instelling te laten kijken. 'Snuffelstage', zo noemen we dat. Het kan helpen om te voorkomen dat er wordt gekozen voor een richting die uiteindelijk toch niet bevalt."

Maar er zijn meer gebieden waarmee het Jongerenloket moet helpen, aldus Van der Zande. "Jeugd, gewend aan communicatie via sms en msn, is vaak niet meer in staat om op een normale manier schriftelijk te communiceren, waardoor ze hulp nodig hebben bij het schrijven van sollicitatiebrieven of cv's. Ook de huisvesting kan soms een probleem zijn. Jongeren zonder vast adres zijn moeilijk te begeleiden. Het Jongerenloket zal in zo'n situatie eerst proberen om hiervoor een oplossing te vinden. Omdat de aangemelde jongeren vaak met meerdere problemen te maken hebben, is het principe van 'Eén gezin, één plan' hier een prima initiatief. "Dat moet echter nog goed van de grond komen, en het probleem is wie het voortouw neemt," aldus Van der Zande. "Maar in de praktijk werken we vaak al vanuit dat principe."

Het Jongerenloket doet goed werk, meent Van der Zande. Want de meeste jeugdigen die bij het Jongerenloket worden aangemeld, of zichzelf aanmelden, kunnen weer op school worden geplaatst, of op een leer/werktraject. "Bij een opleiding ziet de school er op toe dat alles goed verloopt. Bij een leer/werktraject blijft het Jongerenloket de jongere nog een half jaar volgen om te kijken of alles goed gaat." ■

Mariska van der Zande:

"De situatie thuis kan een rol spelen, maar voor veel jongeren die bij het Jongerenloket terechtkomen geldt dat ze het gewoon niet kunnen opbrengen om vijf dagen achter elkaar in de schoolbanken te zitten."

Frank de Wit – voorzitter zat-regiegroep

“Zorg-adviesteams goed middel tegen voortijdig schoolverlaten”

Jongeren beter en sneller hulp verlenen. Dat is het doel van de zorg-adviesteams (zat-teams), die nu actief zijn op alle scholen voor voortgezet onderwijs in de regio en sinds kort ook op de mbo's. Volgens Frank de Wit, directeur van het Samenwerkingsverband voor Voortgezet Onderwijs in de Leidse Regio en voorzitter van de regionale zat-regiegroep, is zat hiermee een goed middel om voortijdig schoolverlaten tegen te gaan.

“De basisgedachte achter de zat-teams op middelbare scholen is dat je door goed samen te werken kunt voorkomen dat kinderen afhaken en dus hun eindexamen niet halen,” aldus De Wit. “In de zat-teams werken scholen, het Regionaal Bureau Leerplicht Holland Rijnland, de GGD, maatschappelijk werk en het Bureau Jeugdzorg nauw samen. De partijen hebben regelmatig overleg waarop leerlingen met problemen worden besproken en afspraken worden gemaakt over wie hiermee aan de slag gaat. Als dat verzuim is, komt het Bureau Leerplicht in actie. Bij medische zaken de GGD, bij gezinsproblemen het maatschappelijk werk en bij problemen met de jongere zelf het Bureau Jeugdzorg. Voor de aanpak van problemen zijn handboeken en protocollen gemaakt. Groot voordeel

De zat-regiegroep heeft enkele folders laten maken voor ouders en leerlingen, die verkrijgbaar zijn op de scholen en bij het Regionaal Bureau Leerplicht.

Frank de Wit: “Groot voordeel van de zat-methode is dat hulpverleners van elkaar weten wie wat doet en er snel een plan van aanpak kan worden gemaakt.”

van de zat-methode is dat hulpverleners van elkaar weten wie wat doet en er snel een plan van aanpak kan worden gemaakt. Hiermee is de zat-methode een goede werkwijze om het welzijn van kinderen te bevorderen en ervoor te zorgen dat ze op school blijven.”

Voorbeeld

De Wit: “De zat-methode is vijftien jaar geleden ontwikkeld in het voortgezet onderwijs in de Duinen Bollenstreek. Benno Wiggers, de regiocoördinator voor de Duinen en Bollenstreek, heeft erg veel betekend in deze ontwikkeling. Het is nu een voorbeeld voor scholen in het hele land en voor het landelijke zat-steunpunt. Op dit moment functioneert de methode op alle scholen

voor voortgezet onderwijs in het werkgebied van Holland Rijnland. Het instellen van zat-teams is nu nog vrijblijvend, maar daar komt verandering in. Minister Rouvoet van Jeugd en Gezin wil deze methode op een wettelijke basis geven. Zonder een zat-team op de scholen of een goede zorgstructuur kun je ook niet beginnen aan een gemeentelijk Centrum voor Jeugd en Gezin. Hiermee krijgt zorg in en om de school dus een wettelijke borging. Er komt veel meer duidelijkheid over de precieze taken van de gemeenten en de taken van de scholen.”

Na het voortgezet onderwijs zijn er de afgelopen jaren vergelijkbare afspraken gemaakt in het basisonderwijs en zelfs met de betrokken instanties in de voorschoolse periode. “Sinds kort

functioneren er ook zat-teams op de mbo-scholen in de regio,” aldus De Wit. “Medio 2010 hebben alle mbo’s in de regio een zat. De inzet van de zat-teams kan wellicht bijdragen aan het voorkomen van het grote aantal schoolverlaters op mbo’s. We hebben nog geen harde cijfers, maar de eerste resultaten zijn in elk geval beemoedigend.”

Bijspringen

“Zorgcoördinatoren en leerlingbegeleiders worden vooralsnog vrijgesteld door de scholen. In 2007 en 2008 hebben we voor het secretariaat en voor het produceren van een handboek en folders wat subsidie ontvangen

via de Regionale Agenda Samenleving,” aldus De Wit. “De scholen leveren zelf mensen die de leerlingen kennen en verstand hebben van onderwijs. Voor andere deskundigheid zijn andere mensen nodig, zoals het schoolmaatschappelijkwerk. Het onderwijs zelf heeft hier echter geen geld voor. Daarom hebben we de overheid gevraagd hier bij te springen. Vooral voor het voortgezet onderwijs is dat belangrijk. De leeftijd van 12-15 jaar is in de praktijk de meest risicovolle ontwikkelingsfase. Als de overheid echt vindt dat jongeren beter moeten worden geholpen, zal men meer moeten doen dan nu het geval is.”

Afstemming

“Vanuit het onderwijs is het belangrijk en zinvol dat de Holland Rijnland-gemeenten een gezamenlijk beleid hebben ontwikkeld voor jeugdzorg en tegen schoolverlaten. Dankzij het overleg in de Sociale Agenda van Holland Rijnland is er afstemming en rust in het onderwijs. In het verlengde hiervan zullen ook de schoolbesturen bereid moeten zijn om in een regionale educatieve agenda gezamenlijk beleid te voeren met de regio. De Samenwerkingsverbanden voor Voortgezet Onderwijs in onze regio staan daar zeker voor open.” ■

Michel du Chatinier – wethouder Zorg Alphen aan den Rijn

“Het lukt steeds beter om de juiste zorg op de juiste plek te brengen”

“Barrières tussen zorginstellingen worden geslecht, het lukt steeds beter om de juiste zorg op de juiste plek te brengen.” Michel du Chatinier, wethouder Onderwijs, Jeugd, Sport en Volksgezondheid in Alphen aan den Rijn, is tevreden over de eerste resultaten van het project Ketenaanpak Jeugdzorg, waarvoor 16 gemeenten in Holland Rijnland en de Rijnstreek, zorginstellingen en de provincie Zuid-Holland in 2007 een convenant hebben gesloten. Binnenkort wordt dit convenant vernieuwd, waarbij het ontwikkelde proces, dat heeft geleid tot een cultuuromslag, wordt vastgelegd.

In 2007 sloten de gemeenten, zorginstellingen en de provincie een eerste convenant om de zorg aan kinderen en gezinnen ingrijpend te verbeteren. Er moest vooral een eind komen aan de versnippering van de hulpverlening. Soms wisten hulpverleners van elkaar niet dat zij bij een bepaalde hulpverleningssituatie waren betrokken. De betrokken partners spraken hiervoor drie trajecten af. Allereerst een elektronische verwijzingsindex, waarmee hulpverleners elkaar kunnen laten weten dat ze bij een bepaalde situatie zijn betrokken.

Op 27 oktober zetten de gemeenten van Holland Rijnland, de gemeenten uit de Rijnstreek en enkele zorginstellingen in Oegstgeest hun handtekening onder het nieuwe convenant Ketenaanpak Jeugd. De ondertekening is een vervolg op het convenant uit 2007. Het nieuwe convenant is aangepast en aanscherpt op basis van de laatste stand van zaken en bevat onder andere een pedagogische visie op de Centra voor Jeugd en Gezin.

Meer informatie over het project Ketenaanpak Jeugd is te vinden op de website van Holland Rijnland, knop *Sociale Agenda > Jeugd > Project Ketenaanpak*.

Ten tweede de methode ‘Eén gezin, één plan’, waarbij hulpverleners en bijvoorbeeld schuldhulpverlening en corporaties samen een hulpverleningsplan opstellen. Het derde traject was het ontwikkelen van Centra voor Jeugd en Gezin (CJG), waar ouders op een laagdrempelige manier advies kunnen krijgen over opgroeien en opvoeden. Aan de projecten werden drie ‘trekkers’ gekoppeld. Katwijk voor de verwijzingsindex, Leiden voor ‘Eén gezin, één plan’ en Alphen aan den Rijn voor de CJG. Holland Rijnland trekt de overkoepelende projectgroep die verantwoordelijk is voor bewaking van de voortgang

en samenhang van het geheel. “Nu we tweeënhalf jaar verder zijn, en we de nodige ervaring hebben opgedaan met de nieuwe werkwijzen, is de tijd gekomen om het ontwikkelde proces vast te leggen in een nieuw convenant. Daarbij gaat het om zaken als de visie die ten grondslag ligt aan het CJG, de vraag hoe partijen gezamenlijk zorgdragen voor zorgcoördinatie en hoe de voorwaarden worden geregeld om met de verwijzingsindex te mogen werken. Ook dit keer betrekken we daar weer de zorginstellingen en de provincie bij,” aldus Du Chatinier.

Barrières geslecht

Du Chatinier: “De intentie van het convenant uit 2007 is geslaagd, maar we zijn er nog lang niet. Bij de CJG, waarvan wij de trekker zijn, merk ik duidelijk dat de barrières tussen instellingen zijn geslecht. Hulpverleners denken niet meer strikt vanuit hun eigen organisatie, maar als medewerker van het CJG. Daarnaast zie je nu dat meer organisaties aansluiting vinden bij het CJG, zoals Cardea, de geestelijke gezondheidszorg, de Raad voor de Kinderbescherming, de leerpluchthandhaving en het bureau Halt. Steeds meer partijen gaan deelnemen, en dat is ook de intentie die we vanaf het eerste begin hebben gehad.”

“Waar ik ook erg blij mee ben is dat de samenwerking voor de jeugd op regionaal niveau in Zuid-Holland-Noord een voorbeeld lijkt te worden voor centra elders in het land om een cultuuromslag te maken. Op 7 oktober heb ik, samen met Mieke Hogervorst (manager Sociale Agenda van Holland Rijnland) en René Verkuylen (bestuurder van Kwadraad, een instelling voor maatschappelijk werk), onze ervaringen uiteengezet tijdens een workshop op het congres ‘Samenwerken voor de Jeugd’ in Nieuwegein. Het is hard nodig dat we onze ervaringen delen, want het beleid van minister Rouvoet heeft ertoe geleid dat eind 2009 150 van de 400 Nederlandse gemeenten actief bezig zijn met een CJG.”

Goed teken

“Nu het centrum in Alphen aan den Rijn goed lijkt te draaien, is het de bedoeling dat we – profiterend van de opgedane ervaringen – een aantal randvoorwaarden gezamenlijk met de andere gemeenten invullen. Zo zijn er nu een basisvisie CJG en een basisaanbod opvoedingsondersteuning vastgesteld. Maar we werken ook aan een gezamenlijk digitaal CJG en gezamenlijke faciliteiten in de backoffice. Er blijft hierbij echter voldoende ruimte voor lokale invulling.” Du Chatinier heeft de indruk dat ook de twee andere trajecten – de verwijzindex en de methode ‘Eén gezin, één plan’ – goed beginnen te werken.

Belangrijke stappen

“Het is een proces van lange adem. We hebben nu belangrijke stappen gezet, maar er zullen nog vele jaren nodig zijn om tot de ideale situatie te komen. Het zou een goede ontwikkeling zijn als het rijk de gemeenten nog meer bevoegdheden geeft, bijvoorbeeld op het gebied van indicatiestelling. Het zou prettig zijn als we daar dan ook de middelen voor krijgen. Het huidige kabinet heeft een ambitieus beleid voor jeugd en gezinnen. Het mag niet zo zijn dat dit beleid na de volgende verkiezingen strandt.”

“Ik ben tot slot zelf groot voorstander van het koppelen van zorg aan veiligheid. Die twee elementen liggen dicht bij elkaar. Het is wellicht zelfs het overwegen waard om op den duur de samenwerking in de zorgregio uit te breiden naar de veiligheidsregio.”

Du Chatinier: “Nu het centrum in Alphen aan den Rijn goed lijkt te draaien, is het de bedoeling dat het ook in de veertien overige gemeenten wordt uitgerold.”

Eind dit jaar 150 gemeenten met Centrum voor Jeugd en Gezin

Het aantal centra voor jeugd en gezin dat dit jaar wordt gerealiseerd, is boven verwachting. Eind dit jaar beschikken 150 gemeenten in Nederland over een CJG, 25 meer dan gepland. Dat heeft minister Rouvoet gezegd tijdens het congres ‘Samenwerken voor de Jeugd; topspelers gevraagd’, op 7 oktober in Nieuwegein.

Uit onderzoek blijkt dat vooral ouders en jongeren in de grote steden al gebruik maken van de centra, waarvan de eerste enkele jaren geleden werd geopend. Van de steden met meer dan 100.000 inwoners heeft ongeveer 70 procent een CJG. Voor kleine gemeenten ligt dit beneden de 10 procent. Het aantal nieuwe CJG's stijgt wekelijks. Deze week openden Almelo, Overbetuwe en Zaltbommel een centrum voor ouders en jongeren. ‘De CJG's zijn geen doel op zich, maar een middel om ouderen en jongeren beter te bereiken. Een plek waar je makkelijk kunt binnenlopen, ook om andere ouders te ontmoeten en een plek waar samenhang in de buurten wordt versterkt.’

Op het congres, bijgewoond door 1100 professionals uit het lokaal jeugdbeleid, zei Rouvoet dat steeds meer gemeenten licht pedagogische hulp aanbieden. In 2009 geldt dat voor 60 procent van de ruim 440 gemeenten. ‘Een mooi bewijs dat het geld voor jeugd en gezin, zoals weleens wordt beweerd, niet in de bakstenen van de CJG-gebouwen gaat zitten’, aldus Rouvoet.

De minister gaf in Nieuwegein het startschot van de opvoedestafette. Daarmee wil Rouvoet bereiken dat ouders met elkaar en andere opvoeders in gesprek komen over opvoeding. Uit onderzoek blijkt onder meer dat 70 procent van de ouders zich soms geen raad weet met het gedrag van hun kinderen. De CJG's spelen wat Rouvoet aangaat de komende tijd een belangrijke rol in de opvoedestafette. ‘Ontmoeting maakt het mogelijk het eigen netwerk te versterken. De civil society die zo belangrijk is voor gezinnen en kinderen.’

(bron: persbericht ministerie voor Jeugd en Gezin).

Jos Wienen – portefeuillehouder Ruimte en Wonen

“Crisis gebruiken om woningbouwplannen van regio extra impuls te geven”

Holland Rijnland heeft een grote achterstand bij het bouwen van nieuwe woningen. Tegelijk is de vraag naar nieuwe woningen nog steeds groot. Het is daarom reëel dat de Holland Rijnland-gemeenten voor 2020 circa 20.000 nieuwe woningen toevoegen aan het bestand. Dat zegt Jos Wienen, portefeuillehouder Ruimte en Wonen, bij de afronding van de *Regionale Woonvisie Holland Rijnland 2009-2019*. Eind oktober wordt het stuk ter vaststelling voorgelegd aan het Algemeen Bestuur van Holland Rijnland.

Jos Wienen: “Nu de orderportefeuilles van de bouwbedrijven wat minder gevuld zijn en de prijzen gedaald, ontstaan er mogelijk ook nieuwe kans om woningbouwprojecten op te pakken.”

De Holland Rijnland-gemeenten willen tot 2020 circa 20.000 nieuwe woningen aan de voorraad toevoegen. Gaat dat gezien de crisis wel lukken?

Wienen: “De regio heeft nog steeds een achterstand bij het bouwen van nieuwe woningen. Daardoor blijft de druk op de woningmarkt hoog. De economische crisis zorgt wel voor discussie en aarzeling bij gemeenten, projectontwikkelaars en woningzoekenden, maar waar de vraag hoog is, zal die niet van het ene op het andere moment wegvallen. Daarnaast moeten we de afspraken van de regio vooral zien als een langetermijnstreven. De vrees voor de effecten van de huidige crisis moeten niet bepalend zijn voor de verwachting tot 2020. Het is natuurlijk altijd mogelijk dat we rekening moeten houden met een bijstelling naar beneden, maar voorlopig zie ik dat niet gebeuren. Als we bouwplannen moeten aanpassen, denk ik vooral aan het naar voren halen van huurwoningen, wat na het aantrekken van de markt weer wordt gecompenseerd.

Maar op het totale aantal woningen dat we willen bouwen heeft dat geen invloed. Ik vind dat we als Holland Rijnland-gemeenten ons moeten inzetten voor het aantal dat er nu staat. We moeten niet berusten in het veel te grote woningtekort in deze regio.”

“Het is de moeite waard de kansen te grijpen. Nu de orderportefeuilles van de bouwbedrijven wat minder gevuld zijn en de prijzen gedaald, ontstaan er mogelijk ook nieuwe kansen om woningbouwprojecten op te pakken. Daarnaast vind ik dat we extra tijd en inspanning moeten steken in het concretiseren van de plannen die we nu hebben. Er bestaat in Nederland wel eens de neiging om als de druk wat minder wordt achterover te leunen en problemen minder aandacht te geven. Daar ben ik absoluut tegen. We moeten juist nu stevig doorgaan en bestaande achterstanden wegwerken. En als er door de crisis nu toch achterstanden ontstaan, moeten we er in de jaren daarna des te harder aan trekken om die weer in te lopen.”

Bestaat het gevaar dat bezuinigen op de kwaliteit van woningen leidt tot nieuwe Vogelaarwijken?

Wienen: “Nee, die angst deel ik niet. Ik geef toe dat we in de Woonvisie, afgezien van duurzaamheid, geen harde afspraken maken over de kwaliteit van woningen. En ja, in de huidige crisistijd kan altijd de neiging ontstaan om moeilijke projecten haalbaar te maken door te beknipten op verkeersvoorzieningen, de omvang van de tuintjes of de kwaliteit van woningen. Maar ik vind dat we daarmee moeten uitkijken. En gelukkig hebben gemeenten meestal voldoende mogelijkheden om hier hun invloed te doen gelden. Veel gemeenten zijn direct bij een bouwplan betrokken. Ze zitten aan tafel met ontwikkelaars en bouwers en hebben een belangrijke stem in wat er gebeurt. Daarnaast hebben gemeenten via het bestemmingsplan invloed op de uitvoering van een plan. Gemeenten moeten betrokkenen er op aanspreken dat de dingen gebeuren zoals afgesproken. Het schuiven in de verhouding tussen koop- en huurwoningen is in mijn visie een van de weinige mogelijkheden die we moeten benutten om plannen haalbaar te maken. Bezuinigen op kwaliteit is een weg die we niet moeten inslaan.”

De subsidiekraan van het rijk is de komende tien jaar dicht. Hoe worden gemeenten gestimuleerd om hun bouwplannen te realiseren? Of is dat niet nodig?

Wienen: “De bedragen die gemeenten de afgelopen jaren ontvingen waren zo laag, dat het wegvallen van de rijkssubsidie voor de aantallen eigenlijk weinig verschil uitmaakt. In de praktijk werd de subsidie vooral ge-

bruikt om specifieke knelpunten op te lossen, waarmee een bouwplan net wat makkelijker uitvoerbaar werd. In die zin maakt het wegvallen van de subsidie sommige bouwprojecten wel ingewikkelder. Ik zie de rol van het rijk bij het stimuleren van woningbouw vooral in het oplossen van grootschalige knelpunten, zoals de ontsluiting van grote bouwlocaties. In onze regio is de aanleg van de RijnlandRoute ter ontsluiting van de locatie Valkenburg en andere woonlocaties in de as Leiden-Katwijk hiervan natuurlijk het bekendste voorbeeld.”

“Gemeenten bouwen niet voor de subsidie, maar omdat er een grote behoefte is aan nieuwe woningen. Ondanks de crisis hebben de Holland Rijnland-gemeenten nog steeds een redelijk functionerende markt. Het gaat hier nog duidelijk beter dan in de rest van Nederland. De vraag blijft hoog, waardoor de risico's voor ontwikkelaars relatief kleiner zijn. We moeten ons ook door het gemis van subsidie niet van de wijs laten brengen.”

De Woonvisie stelt een belonings- en sanctiesysteem voor om gemeenten aan de afspraken te houden. Gaat dat werken?

Wienen: “We hebben gezegd dat we dat als extra instrument in willen zetten. Zonder financiële middelen van het rijk wordt dat wel lastiger. We moeten hier overigens niet te rigide mee omgaan. Het gaat er vooral om dat we afspraken met elkaar maken en dat we elkaar daaraan houden. Beloning en sanctie spelen een eigen rol. Extra

geld kan net een zetje zijn om een bouwplan over de drempel te helpen. Als daarentegen de markt in de hele regio inzakt, moeten we samen kijken hoe we daar mee omgaan. Het plan moet nog worden uitgewerkt. We gaan ermee aan de slag en zien of het tot resultaat leidt.” ■

Stadsvernieuwing in Leiden-Noord.

“Kansen voor woningbouw in Holland Rijnland”

Ondanks de crisis zijn er volop kansen voor woningbouwproductie in Holland Rijnland. Vooral op het gebied van starterswoningen, bouwen in samenwerking met de klant en duurzaam bouwen. Dat is een van de uitkomsten van de bijeenkomst ‘Bouwen in Holland Rijnland’ die op 2 september in het gemeentehuis van Katwijk is gehouden.

Aanleiding voor de bijeenkomst was betrokken partijen te informeren over en te betrekken bij de regionale ontwikkelingen in de woningbouwproductie. De deelnemers werden gestimuleerd oplossingen aan te dragen voor de huidige situatie.

Woningbouwcijfers stabiel

Tijdens de bijeenkomst presenteerden de woningbouwregisseurs, die in opdracht van de regio helpen de woningbouwproductie op gang te houden, de cijfers van de monitor van de woningbouwproductie. Uit die cijfers blijkt dat woningbouwproductie in Holland Rijnland nog geen last heeft van de recessie. De regio kampt weliswaar met beperkte ruimte en enkele planologische problemen die de woningbouw bemoeilijken, maar de economische crisis heeft nog geen grote invloed op de woningbouwproductie. De regisseurs waarschuwen wel dat ook de regio Holland

Rijnland te maken krijgt met de gevolgen van de kredietcrisis. Het advies aan alle betrokken partijen is daarom goed samen te werken en vooral te luisteren naar wat de consument wil.

Debat

Aan het debat namen vier deskundigen op het gebied van bouwen en wonen deel: Gerrit van der Meer (wethouder Ruimtelijke Ordening, Volkshuisvesting en Milieu in Teylingen), Ben Noorlander (directeur woningcorporatie ‘Ons Doel’), Eric van Winsen (Bouwfonds) en Paul de Bruin (De Bruin Makelaardij). Naast de gesignaleerde kansen waren de woningbouwregisseurs en het panel het er over eens dat samenwerken aan het terugwinnen van het vertrouwen van de consument de oplossing is voor de dreigende terugloop van de woningbouwproductie. De uitdaging voor de regio ligt nu in het maken van afspraken. Zeker nu het water de regio nog niet aan de lippen staat, moeten de partijen zo vroeg mogelijk met elkaar om tafel.

Woningbouwregisseurs Jaap Goudriaan en Gerard Brakkee werken bij een adviesbureau in Amsterdam. De regisseurs zijn ingehuurd door Holland Rijnland, in samenwerking met de provincie Zuid-Holland, het ministerie van VROM en de Vereniging van Woningbouwcorporaties Holland Rijnland. ■

Sander Schelberg – portefeuillehouder Economische Zaken

“Snel aan de slag met uitvoering regionale bedrijventerreinenstrategie”

Nu de Regionale Bedrijventerreinenstrategie Holland Rijnland is vastgesteld, moeten de Holland Rijnland-gemeenten zo snel mogelijk aan de slag met een concreet uitvoeringsprogramma. Daarnaast moet Holland Rijnland, in samenwerking met de provincie, een procesmanager aanstellen om de in de regio noodzakelijke herstructurering van bedrijventerreinen te begeleiden en een extra impuls te geven. Dat zegt Sander Schelberg, portefeuillehouder Economische Zaken van Holland Rijnland.

Schelberg: “Ik ben uiterst tevreden over het resultaat dat we met de regionale bedrijventerreinenstrategie hebben bereikt, maar we moeten nu de stap zetten van strategie naar uitvoering. Ik denk dat het juiste moment hiervoor is aangebroken. In de periode dat we aan de strategie hebben gewerkt, is er bij de wethouders in de regio het besef ontstaan dat we alleen op regionaal niveau een succesvolle bedrijventerreinenstrategie kunnen voeren. Het proces heeft veel dynamiek teweeggebracht. Iedereen ziet nut en noodzaak van een gezamenlijke aanpak in. Er is een *sence of urgency* ontstaan om nu snel aan de slag te gaan.”

Volgens de regionale bedrijventerreinenstrategie is er de komende jaren behoefte aan 140 ha voor de uitbreiding van bestaande en de vestiging van nieuwe bedrijven. Maar die ruimte is niet altijd beschikbaar op nieuwe ‘maagdelijke’ terreinen. Holland Rijnland ligt in de drukke Randstad. De regio heeft afgesproken belangrijke gebieden als de Greenport en het Veenweide en Plassengebied open te houden. Conform de wens van rijk en provincie is het beleid er daarom zoveel mogelijk op gericht bestaande bedrijventerreinen te hergebruiken. “Het motto van de regionale bedrijventerreinenstrategie is meer doen met minder ruimte,” aldus Schelberg. “Dat is een ingewikkeld proces, maar tegelijk ook heel interessant en

Schelberg: “Het motto van de regionale bedrijventerreinenstrategie is meer doen met minder ruimte.”

leuk omdat het je dwingt op een creatieve manier de schaarse ruimte in onze regio effectiever en beter in te richten.”

Samenwerking

Voor herinrichting en hergebruik van bestaande bedrijventerreinen is samenwerking op regionaal niveau van essentieel belang, meent Schelberg. “Het schuiven met bedrijventerreinen en het via verevening gebruiken van de opbrengsten van

het ene terrein voor de herstructurering van een ander werkt alleen op het niveau van de regio. En daar wil ik zeker ook de gemeenten van de Rijnstreek bij betrekken. De Oude Rijnzone ligt voor een belangrijk deel binnen de grenzen van Holland Rijnland. We moeten dat als één grote regio zien.”

Schelberg: “Uitvoering is ‘the proof of the pudding’ van de strategie. Om de begeleiding en stimulering van de herstructurering in onze regio

tot een succes te maken, moet we zo snel mogelijk een procesmanager aanstellen die concrete projecten op-pakt. Ook hier moeten Holland Rijn-land en de Rijnstreek zoveel moge-lijk samenwerken. Herstructurering is een taaie en onbekende materie. Het vraagt de inzet van een creatieve specialist met een uitgebreid net-werk in het bedrijfsleven die bedrij-ven en gemeenten op ideeën brengt, financiële constructies bedenkt en assisteert bij de uitvoering. Mijn idee is dat Holland Rijnland en de pro-vincie hier gezamenlijk optrekken, en de kosten van de procesmanager delen. Ik denk niet dat we hoeven te wachten op de formele besluitvor-ming. Als de provincie toezeft dat zij bereid is de helft van de kosten voor haar rekening te nemen, kun-nen we snel aan de slag. We mogen hier geen tijd verliezen.”

Adempauze

De economische crisis maakt her-structurering van bedrijventerreinen lastiger. De omzetten en winsten van bedrijven zijn gedaald en door bezuinigingen heeft ook de over-heid minder geld voor het subsidiëren van projecten. “Toch is de crisis een uitgelezen moment om met de uitvoering van de bedrijventerrei-nenstrategie aan de slag te gaan,” meent Schelberg. “De afgelopen ja-ren was de economie oververhit. De huidige situatie geeft wat dat betreft een adempauze waarin we op een slagvaardige manier de plannen van onze strategie ten uitvoer kunnen brengen. Het nadeel is natuurlijk wel dat bedrijven minder geld beschik-baar hebben om aan herstructure-ringsprojecten mee te werken. Maar daar moeten we ons niet door uit het veld laten slaan. Het is ook een kans om met de nodige creativiteit naar goede oplossingen te zoeken. Ik denk ook dat het bedrijfsleven dit van ons verwacht.”

Op dit moment wordt nagedacht over mogelijkheden voor een regio-naal systeem van verevening van op-bredingen en kosten. “Wethouders uit de regio brengen binnenkort een bezoek aan de Gooi- en Vechtstreek, waar men al ervaring heeft met een bepaald systeem,” aldus Schelberg.

“Er zijn verschillende modellen voor verevening. De komende tijd willen we onderzoeken welk systeem in Holland Rijnland het beste toepasbaar is.”

Voorgrond

Schelberg: “Nu de gezamenlijke wet-houders elkaar hebben gevonden, en er een grote bereidheid is de strate-gie van de regio voortvarend uit te voeren, is misschien ook de tijd ge-komen om het gezamenlijke econo-misch beleid van de regio strategisch meer op de voorgrond te brengen. In samenwerking met de gemeenten van de Rijnstreek kunnen we ons economisch beleid in het krachten-veld tussen de Noord- en Zuidvleu-gel van de Randstad verder body

geven. Zo zie ik wel wat in het idee om ons gezamenlijk te richten op de werving van bedrijven die passen in het economisch profiel van de regio. Hierbij denk ik vooral aan de Greenport, biosciences, ruimtevaart-techniek en de zorg. Ik bespeur een toenemende bereidheid bij gemeen-ten om hiermee aan de slag te gaan. Wat mij betreft smeden we het ijzer als het heet is.”

De (concept) regionale bedrijventerrei-nenstrategie staat op 28 oktober op de agenda van het Algemeen Bestuur van Holland Rijnland. Het stuk is te vinden op de website via www.hollandrijnland.net > knop Ruimtelijke Agenda > Econo-mische Zaken > Bedrijventerreinen-strategie > downloads.

De gemeente Katwijk werkt aan de herstructurering van het bedrijventer-rein 't Heen.

Speerpunten in kaart

Waar staat Holland Rijnland voor? Wat zijn de belangrijke projecten die de twaalf gemeenten de komende jaren op het gebied van de Ruimtelijke en Sociale Agenda willen realiseren? De nieuwe folder ‘Holland Rijnland, speerpunten in kaart’ geeft hier antwoord op. Deze folder presenteert de ruimtelijke projecten, zoals de Greenport Duin- en Bol-lenstreek, RijnlandRoute, RijnGouwewijn en de Noordelijke Ontsluiting Greenport, en de belangrijkste onderdelen van de Sociale Agenda, zoals de handhaving van de leerplicht, de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en de zorg voor jongeren en gezinnen. Op een kaart van de regio staan de diverse ruimtelijke projecten afgebeeld.

De folder ‘Speerpunten in kaart’ is verkrijgbaar via het secretariaat van Holland Rijnland, ☎ (071) 523 90 90. Op www.hollandrijnland.net staat de folder als pdf.

Gerrit van der Meer – voorzitter Milieudienst West-Holland

“Uitvoeren milieutaken wordt praktischer en efficiënter”

Tijdens de vergadering van 28 oktober neemt het Algemeen Bestuur van Holland Rijnland een besluit over het overhevelen van de milieutaken van het samenwerkingsorgaan naar de Milieudienst West-Holland (MDWH). Hiervoor is een aanpassing van de Gemeenschappelijke Regeling Holland Rijnland nodig. “Met dit besluit moet het uitvoeren van milieutaken in de regio vooral praktischer en efficiënter worden,” aldus Gerrit van der Meer, voorzitter van de MDWH. “Voor bedrijven en inwoners heeft het geen enkel gevolg.”

“Milieu kan nu ook hoger op de politieke agenda komen,” aldus Van der Meer. “In het portefeuillehoudersoverleg van Holland Rijnland is milieu nooit goed uit de verf gekomen. Het was onderdeel van het portefeuillehoudersoverleg Ruimte. Niet alle portefeuillehouders Ruimte uit de regio hadden ook milieu in hun takenpakket. Vaak werden de

onderwerpen aan het eind van de vergadering snel afgehamerd.”

“Daarnaast was de behandeling van regionale milieu-onderwerpen ook niet praktisch. Veel regionale onderwerpen kwamen aan de orde in het portefeuillehoudersoverleg van Holland Rijnland, het algemeen en dagelijks bestuur van de MDWH en in het zogeheten regionaal handhavingsoverleg. Er waren sterk overlappende agenda’s. Dat is niet echt efficiënt.”

“De situatie is historisch ontstaan,” aldus Van der Meer. “De voormalige SDB-gemeenten hebben bij de oprichting van Holland Rijnland hun regionale milieutaken ondergebracht bij het nieuwe samenwerkingsorgaan. De gemeenten in de Leidse regio werkten al geruime samen in de MDWH. Holland Rijnland besteedde zijn milieutaken weer uit aan de MDWH. Dat maakte de zaak allemaal erg ingewikkeld. Ook het eerdere voorstel voor een andere constructie bleek zo ingewikkeld, dat we er advies van een hoogleraar bestuurskunde voor nodig hadden.”

Van der Meer: “In de constructie die nu is gekozen, gaan alle regionale milieutaken van Holland Rijnland naar de MDWH. Holland Rijnland is hiervoor ook niet langer bestuurlijk verantwoordelijk. In de praktijk betekent dit dat de nog niet aangesloten gemeenten voor regionale taken bilateraal een contract moeten sluiten met de MDWH. Het Portefeuillehoudersoverleg Milieu van Holland Rijnland, de algemeen bestuursvergadering van de Milieudienst en het regionaal handhavingsoverleg worden met elkaar gecombineerd. Deze vergaderingen worden dan voorgezeten door de voorzitter van de MDWH. Ik ga dat nog wel even afstemmen met de portefeuillehouder Milieu van Holland Rijnland, zodra de opvolger van Hans Horlings bekend is. Een en ander moet juridisch goed worden vastgelegd, zodat de

Wijziging Gemeenschappelijke Regeling

Tijdens de vergadering van 28 oktober buigt het Algemeen Bestuur zich over de derde wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling Holland Rijnland. Deze wijziging heeft betrekking op twee onderwerpen. Allereerst het overhevelen van de taken op het gebied van leerplicht van de gemeenten Kaag en Braassem en Noordwijkerhout naar het samenwerkingsorgaan. De tweede wijziging heeft betrekking op het afstoten van de milieutaken van het samenwerkingsorgaan.

rechtsgeldigheid van allerlei besluiten is gegarandeerd.”

Deelname

“Met Hillegom en Lisse zijn we al in gesprek over aansluiting bij de MDWH. Noordwijk en Noordwijkerhout zullen waarschijnlijk ook aansluiten,” aldus Van der Meer. “Teylingen heeft al bij de fusie van Sassenheim, Voorhout en Warmond gekozen voor aansluiting bij de MDWH. Mijn streven is erop gericht dat het werkgebied van de MDWH gelijk wordt aan dat van Holland Rijnland en het Rijnstreekberaad. Dan is er één milieudienst voor het gebied van Nieuwkoop tot aan Katwijk en van Voorschoten tot Hillegom.”

“Het onderbrengen van de MDWH bij Holland Rijnland is eigenlijk nooit aan de orde geweest. Bij de oprichting van Holland Rijnland is afgesproken om het samenwerkingsorgaan, met uitzondering van de Regiotaxi en het Regionaal Bureau Leerplicht, geen uitvoerende taken te geven. De MDWH heeft 120 medewerkers. Als je die bij Holland Rijnland onderbrengt, heb je het over een geheel andere organisatie, die geen van de Holland Rijnlandgemeenten wenselijk vindt.”

Best practices voor betere communicatie tussen regio en gemeenten

Kan een goede informatieverbreiding bijdragen aan het dichteren van de kloof tussen gemeenten en gemeenteraden en het samenwerkingsorgaan Holland Rijnland? Op die vraag probeert het Handboek best practices regio, opgesteld door de regiocoördinatoren van de twaalf Holland Rijnland-gemeenten, een antwoord te geven. Het Handboek is op 1 oktober, tijdens de lustrumbijeenkomst van Holland Rijnland, officieel gepresenteerd.

Het handboek is opgesteld in opdracht van de werkgroep 'Boeien en Binden'. Deze werkgroep is opgericht na de evaluatie van de samenwerking tussen de Holland Rijnland-gemeenten in 2008. De belangrijkste taak van de werkgroep is om na te denken over manieren om de kloof tussen de gemeenten, raden en het samenwerkingsorgaan te verkleinen. Het handboek was tijdens de lustrumviering van Holland Rijnland op 1 oktober onderwerp van de workshop 'Pak aan, Pak uit, grip op regionale samenwerking'. In twee andere workshops kwamen de bestuurlijke organisatie van het samenwerkingsorgaan en de mogelijkheid van een regionaal verkiezingsprogramma aan de orde.

Regionale samenwerking kan efficiënt en effectief zijn, maar kan er ook toe leiden dat gemeenten het idee krijgen dat ze autonomie en sturing verliezen. Dat kan alleen worden voorkomen als de onderlinge communicatie verbetert, raden en gemeenten hun invloed meer laten gelden en actief werken aan het behouden en vergroten van betrokkenheid. De gemeenteraad moet regionaal samenwerken tot speerpunt maken en het belang daarvan inzien. Vervolgens is het inrichten van de eigen organisatie een belangrijke en structurele oplossing voor het beter communiceren en betrokken houden van raadsleden, collegeleden en ambtenaren. Het handboek geeft hiervoor een best practice en een richtlijn.

Het handboek begint met enkele voorwaarden om het proces goed te kunnen structureren. Hierna staat per

Tijdens de lustrumbijeenkomst van 1 oktober overhandigde Helene Meijer, regiocontact-ambtenaar van de gemeente Oegstgeest, het Handboek best practice regio aan Holland Rijnland-voorzitter Henri Lenferink.

stap in het proces (Dagelijks Bestuur, ambtelijk overleg (AAG), portefeuillehoudersoverleg, Algemeen Bestuur) aangegeven hoe de communicatie intern kan worden gestructureerd, met als doel actief invloed uit te oefenen, en de betrokkenheid op elk niveau in de eigen organisatie te vergroten.

Voorwaarden voor het structureren van het proces bij een gemeente zijn:

- Het aanstellen van een regiocoördinator.
- Een vorm van organisatie op elk niveau (afdelingen, directie, college, raad). Voorbeelden: terugkoppeling tijdens de college- en raadsvergadering of het instellen van een regiocommissie.
- Een aanspreekpunt en verantwoordelijke op elk niveau.
- Het bundelen van informatie over de regio en integraal adviseren.
- Het opstellen van speerpunten die belangrijk zijn voor de gemeente.

De regiocoördinator heeft een belangrijke rol in het opzetten en regelen van overleggen en informatiestromen. Het vergaderschema van

Holland Rijnland is hierbij het uitgangspunt. Het handboek beschrijft vervolgens hoe rond de vergaderingen van het Dagelijks Bestuur, de ambtelijke adviesgroep, het portefeuillehoudersoverleg en de vergadering van het Algemeen Bestuur gemeenteraad, college en ambtenaren het best kunnen worden geïnformeerd of informatie kunnen uitwisselen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van voorbeelden die al in enkele gemeenten (het Leiderdorpse *Regiomodel* en de Leidse *Regioaanpak*) worden toegepast.

Het rapport bevat verder enkele bijlagen waarin de rol en taken van de diverse betrokkenen worden beschreven en een voorbeeld van de informatiestroom in een 10-stappenplan zoals dat wordt toegepast in de gemeenten Leiden en Leiderdorp.

Het 'Handboek best practices regio' en de presentatie tijdens de workshop zijn te vinden op de website van Holland Rijnland: [knop Bestuur en Organisatie > Werkgroep Boeien en Binden > links/downloads](#). ■

“Aansluiting Rijnstreek goed voor greenports”

Een aansluiting van Alphen aan den Rijn, Nieuwkoop en Rijnwoude bij Holland Rijnland kan positief uitwerken op de greenports in de nieuwe grote regio. Dat was een van de gespreksonderwerpen tijdens de kennismaking van bestuurders uit de Rijnstreek met raads- en collegeleden van Noordwijkerhout.

De samenwerkende gemeenten kunnen meer gewicht in de schaal leggen bij de belangbehartiging van de greenports, waardoor aansluiting van de gemeenten uit de Rijnstreek bij Holland Rijnland een win/win-situatie oplevert. Holland Rijnland heeft de greenport Duinen Bollenstreek binnen de grenzen, de Rijnstreek-gemeenten gedeeltelijk de greenports Boskoop en Aalsmeer. De versterking van de positie van de greenports was een van de onderwerpen tijdens het gesprek dat een delegatie van de gemeenten Alphen aan den Rijn, Nieuwkoop en Rijnwoude op donderdagavond 17 september had met leden van de commissie Bestuur en Middelen van Noordwijkerhout. Namens de gemeenten uit de Rijnstreek namen burgemeester Wim de Gelder van Alphen aan den Rijn, wethouder Pien Schrama uit Nieuwkoop, Jan Eshuis (gemeentesecretaris Alphen aan den Rijn) en Diane Martens (secretaris Rijnstreekberaad) aan het gesprek deel. De gemeente Noordwijkerhout was vertegenwoordigd door de leden van de commissie Bestuur en Middelen, inclusief drie collegeleden. Pien Schrama ging tijdens het kennismakingsgesprek vooral in op de goede samenwerking van de Rijnstreek-gemeenten en Holland Rijnland op het gebied van de Sociale Agenda. Deze samenwerking sluit goed aan bij de schaalgrootte van veel zorg- en hulpverleningsinstellingen in Zuid-Holland-Noord.

Aansluitingsverzoek

Het kennismakingsbezoek van de bestuurders uit de Rijnstreek volgt op

Voorzitter Wim de Gelder (l.) van het Rijnstreekberaad maakt kennis met de gemeenteraad van Noordwijkerhout.

het verzoek van de gemeenten Alphen aan den Rijn, Nieuwkoop en Rijnwoude voor aansluiting bij het samenwerkingsorgaan Holland Rijnland. Op 28 oktober staat dit verzoek op de agenda van het Algemeen Bestuur van Holland Rijnland. Als het Algemeen Bestuur instemt met het verzoek, gaat dit met een positief advies naar de raden van de twaalf Holland Rijnland-gemeenten. Conform de Gemeenschappelijke Regeling Holland Rijnland moeten acht van de twaalf gemeenteraden instemmen met de aansluiting van de gemeenten uit de Rijnstreek. Hiervoor is ook een (vierde) wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling nodig. Bij een meerderheid voor aansluiting, kunnen Alphen aan den Rijn, Nieuwkoop en Rijnwoude per 1 april 2010 deel uitmaken van Holland Rijnland.

Strategische agenda

De Gelder lichtte in Noordwijkerhout de aanleiding voor het aansluitingsverzoek en de strategische agenda van de Rijnstreek toe. Naast de greenports kwamen daarbij onder meer de infrastructuur en het Groene Hartbeleid aan de orde. Verder kwam de meerwaarde van de samenwerking ter

sprake. Ook de vragen van de Noordwijkerhoutse raadsleden gingen over deze onderwerpen. Vertegenwoordigers van het Rijnstreekberaad hebben in september en oktober drie gemeenten in Holland Rijnland bezocht. Op 17 september Noordwijkerhout, op 6 oktober Noordwijk en op 15 oktober Voorschoten. ■

Colofon

Regiomagazine SamenGevat is een uitgave van samenwerkingsorgaan Holland Rijnland en verschijnt minimaal vier keer per jaar.

Adres: Schuttersveld 9, Postbus 558, 2300 AN Leiden,

☎ (071) 523 90 90, ☎ (071) 523 90 99

www.hollandrijnland.net

Verzendadministratie: secretariaat@hollandrijnland.net

of ☎ (071) 523 90 90

Redactie, fotografie, vormgeving en realisatie:

Cock Koelewijn, Martin van Duijn, Seashore Media, Katwijk ZH

Eindredactie: Holland Rijnland

In Holland Rijnland werken samen: Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Lisse, Noordwijk, Noordwijkerhout, Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten en Zoeterwoude.